

028.1
1973 FEB 19
Népszava

244

100 éves budapesti kalauz

Száz éve is eleven volt a Váci utca

(Alt Rudolf rajza)

„Budapesti kalauz, vagyis a magyar főváros mindenféle érdekesebb látnivalói... Nyomatott Vodianernél, Pest, 1864.” A jelentéktelen küllemű, ám

24 soros alcímmel hivalkodó, kisalakú füzet háromszorosan is figyelemre méltó: címe, szerzője és tárgya szerint.

igazi értékek, érdekesség is fellelhetők a Budapesti kalauzban. A felsorolt építőmesterek között olyan városépítő művészek nevét és lakcímét találjuk, mint Ybl Miklós, Hild József, Zitterbarth Mátyás. A tíz pest-budai fotográfus egyike — Barabás Miklós. Azonos lenne a híres festőművész-szel? Igen, a divatos portréfestő a szabadságharc után lelki válsága és anyagi nehézségei miatt átmenetileg fényképezéssel foglalkozott.

A szerző és a „tethazafiság”

Címének érdekessége, hogy 1864-ben, tehát nyolc évvel a hivatalos egyesítés előtt, Budapestnek írja a fővárost. (Igaz, az 1872-es törvény lényegében csak szentesítette Pest, Buda és Óbuda addig „törvénytelen” egybekelését; Garay János például már 1840 körül írt egy Budapest című verset.)

A könyvecske szerzője Vahot Imre, Petőfi főszerkesztője a Pesti Divatlapnál, a költő állítólagos barátja, de inkább kihasználója, később pedig ellensége. Vahot rossz író, de jó üzletember, az irodalomból él, de írni nem tud, és a fiatal költőhöz való viszonya — amint Illyés Gyula jellemzi Petőfi-kötetében — „előbb a hálát váró, kenyéradó”, majd a mozcisillag vállalkozója, csak elvéve a kerítő és a beugratóé.”

Hadd szóljon róla maga Petőfi is. Amikor Vahot Imre csalárd módon megírástottta a kiadói önkény ellen tiltakozó Tízek Társasága írósztrájkját és

kitért a felelősségre vonás elől, Petőfi a szemébe vágta: „No... amilyen alávaló gazember, éppen olyan gyáva is vagy!” Vahot nem sokáig maradt adósa, és „övon alul” ütött. A Nemzetőr hasábjain durván rárontott a forradalom eszmei, szellemi irányításán munkálkodó költőre: „Roppant kardod, amellyel a márciusi napokban annyit csörömpöltél, mégis hüvelyében rozsdásodik.” Előjáróban ennyit Vahot Imréről, könyvecskénk szerzőjéről.

A Budapesti kalauz különben egy korát meghaladó, lendületes reklámember ügyeskedése. Számmunkra azonban — több mint száz év távlatából — mégis érdekes város történeti és kulturális dokumentum.

A könyvecske ajánlása egy „valódi tethazafiságnak”, Belházy Sándor lámpagyárosnak szól, aki a hazai ipar bajnoka, a nemzeti irodalom pártfogója, és bizonyára a szerző személyes mecénása volt.

A hasonszenvi és magnetizáló doktorok mellett nagy orvostudósaink — Balassa János mütősebész és Bókay János gyermekorvos — nevére is rábukkanhatunk.

...majdnem minden kézműi szak...

Schlick Ignác vas- és ércöntődeje akkor már a Váci úton és a Gyár utcában működött, a gőzgépeket, járgányokat, nyomdai sajtókat gyártó Király utcai Knutzen-gyár is jó néhány munkáskezet foglalkoztatott. Egy sor kisebb-nagyobb üzem mellett kiemel a könyv az 1500 munkással (köztük 300 magyarral) dolgozó óbudai hajógyárat, „hol majdnem minden kézműi szak összpontosítva van”. A hajógyári iparosok dalárdája ugyancsak elismert kulturális tényező lehetett, ha Vahot Imre egy sorban említi a Pest-városi és az egyetemi (jogász) kórusall.

Négy német színház volt az „ikerfővárosban”: a Pest-városi, a Thália, a Várszínház és a Krisztinavárosi Színkör. Magyar színház csak kettő: Molnár György Népszínháza a budai Lánchíd-főnél és az országos alapítvánnyal működő Kerepesi úti Nemzeti Színház. Szerzőnk megjegyzi, hogy a pestvárosi német színház „nincs oly nagyon támogatva, mégis megáll a maga lábán”.

Ha Vahot Imre csak rossz szindarabokat ír — mint ahogy írt —, neve már rég feledésbe merült volna. De ő mindig tudott helyezkedni. Most is mennyi szó esett róla két olyan szerett és nagy-szerű ünnepeltünkkel kapcsolatban, mint a 150 éves Petőfi és a 100 éves Budapest.

Vajk Vera

Hableányok, izletes topánkák

A Császárfürdőt birtokló budai irlgalmasrendi atyák ugyancsak áldásukat adhatták valamilyen formában Vahot szerkesztő úr tevékenységére, mert a könyv 34 oldalon ecseteli a fürdő „különféle bajokban gyógyhatását” és nagyvilági gyönyörűségeit, nemkülönben a szolgáltatások tarifáit.

Leírja, hogy a fürdő kómedreiben, márvány- és horganykádjaiban lubicolók hány szemer „vil-savas timéleg, szikhalvas, szénsavas vasas” áldásos hatását élvezik. A nyelvújító buzgalom nem vált be a kémianál, egyébként a mindenkorj betegnek ügyis mindegy, hogy kesereleg vagy magnézium gyógyítja-e csúzáit, görvélyét, sápkórságát. A könyv bekacsint a női uszoda, „tündérmesés világába, hol a hableányok bájos titkai zárva el szemünk elől”. Megtudhatjuk, hogy a fürdőből társaskocsik indulnak Pestre, a regényes Zugligetbe, csolnakok a Margitsziget-

re és a vendéglőben Rigó János jeles népzene-kara muzsikál.

Színes képet fest az 1864-es „ikerfővárosról” a látni- és tudnivalókat felsoroló alfabetikus cím- és névtár. Az Akadémia akkor épülő Duna-sori palotájával kezdődik és a Városliget gyepes mezőinek, erdő koszorúza távának és mulatóhelyeinek leírásával végződik.

Közben pedig azt is megtudhatjuk, hol, merre található a Duna két partján a jelesebb iparos és kereskedő üzletek, a „kéjmámoros” kávéházak, a kórodák, a hajjodrá-szok, a „fényes és ronda” szállodák. „Izletes” topánkákat és csizmákat, mér-séklámpát, piócát, légzáras árnyékszékét, francia pezsgőt, halotti címet kínál a Stáció, Dohány és Aranykakas utcai boltosok, szeplővizet és mell-cukrot a Király utcai Török-patika.

De nemcsak mosolyog-tató furcsaságok, hanem